

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Пропонована модель є базою для розробки методичних положень як багаторівневої системи, що вбирає в себе довузівську підприємницьку підготовку учнів, вузівську підготовку – вищу професійну освіту, передбачає пізнання культурологічних, підприємницьких основ розвитку, визначення підприємницької позиції студентів, післявузівську підготовку підприємців в системі підвищення кваліфікації. На рівні вузівської освіти подальший розвиток підприємницької культури студентів відіграє компенсуючу й стимулюючу роль, що сприяє постановці й досягненню нових життєвих цілей. У цей час відбувається становлення соціальних зв'язків, подальше включення людини в систему міжособистісних відносин та вдосконалення всіх елементів структури суб'єкта (ціннісних уявлень, цілей, життєвих планів, професійно значимих знань й умінь, їх трансляція).

Висновки. Формування підприємницької

культури студентів вищої школи треба починати з усвідомлення життєвої необхідності розвитку й підтримки підприємницької готовності особистості. Викладені в концептуальних основах розвитку “підприємницького ВНЗ” положення спрямовані на створення простору підприємництва недержавної вищої освіти.

1. Астахов В. *Приватное образование: тенденции и перспективы правового регулирования* // *Підприємництво, господарство і право.* – 2002. – №4. – С. 43.

2. Добрянский И.А. *Негосударственное высшее образование в Украине: Монография.* – М.: Педагогическая академия последипломного образования, 2007. – 446 с.

3. *Недержавна вища школа України на шляху інновацій: Монографія* [Авт. колектив: В. Андрущенко, Б. Корольов, В. Астахова, І. Добрянський та ін.]; / Під ред. В.П. Андрущенка і Б.І. Корольова; Акад. пед. наук України. Ін-т вищої освіти, Харк. гуманіт. ун-т “Нар. укр. акад.”. – Харків: Вид-во НУА, 2005. – 320 с.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2009

УДК 378.26

Ірина Зварич, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та практики перекладу
Національної академії Служби безпеки України
і кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Інституту Філології Київського Національного університету
імені Тараса Шевченка

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті проаналізовано критерії оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах України, Російської Федерації і США, розглянуто формулу розрахунку рейтингу педагогічної діяльності викладача.

Ключові слова: якість оцінювання, критерії оцінювання, вищий навчальний заклад, педагогічна діяльність, навчальна діяльність, науково-методична діяльність, рейтинг викладача, викладання навчальної дисципліни.

В статті проаналізовані критерії оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах України, Російської Федерації і США, розглянуто формулу розрахунку рейтингу педагогічної діяльності викладача.

Ключевые слова: качество оценивания, критерии оценивания, высшее учебное заведение, педагогическая деятельность, учебная деятельность, научно методическая деятельность, рейтинг преподавателя, преподавания учебной дисциплины.

In the article the criteria of evaluation of quality of pedagogical activity of teachers are analysed in higher educational establishments of Ukraine, Russian Federation and USA, the formula of calculation of rating of pedagogical activity of teacher is considered.

Key words: evaluation quality, evaluation criteria, higher educational establishment, pedagogical activity, educational activity, scientifically methodical activity, rating of teacher, teaching of educational discipline.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Реформування вищої освіти США спрямоване на вдосконалення і визначення рівня професіоналізму викладачів. Тому оцінювання якості педагогічної діяльності професорсько-викладацького складу США

проводиться щорічно, враховуючи викладання навчальної дисципліни, характер та обсяг науково-методичної роботи. До професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу США входить: професор (Full Professor), доцент (Associate Professor), старший викладач

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

(Assistant Professor), викладач (Instructor), лектор (Lecture), помічник викладача – аспірант (Teaching Assistant). Професори та доценти перебувають у постійному складі, а старші викладачі запрошуються приймати іспити на 1–3 роки. Після закінчення терміну їх переводять до штату або пропонують перейти до іншого вищого навчального закладу. Процентний розподіл професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу США має приблизно такий вигляд: професори – 34 %, доценти – 26 %, старші викладачі – 23 %, викладачі – 15 %, лектори – 3 % [9, 1].

Для того, щоб стати викладачем вищого навчального закладу США необхідно отримати ступінь магістра (MD), а посада старшого викладача вимагає ступінь доктора (Ph.D). Посаду доцента і професора університету США призначають після висновків спеціальної комісії, яка аналізує та оцінює якість педагогічної діяльності викладача.

Аналіз наукових досягнень і публікацій. Науковці з питань оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів США постійно оновлюють систему діагностування, впроваджуючи нові методи і підходи викладання навчальної дисципліни. Г. Андрушак, Х. Хазяїнов, Г. Стрікланд (Strickland G.), М. Ефрік (Afric M.) Н. Марш (Marsh X.), L. Roche (Роше Л.), Ф. Фіч (Fich F. та ін.) певною мірою обмежують процес оцінювання педагогічної діяльності викладачів. Тому науковці постійно аналізують і розкривають нові функції та вдосконалюють критерії оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів у вищих закладах освіти.

Мета статті. Проаналізувати критерії оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах України, Російської Федерації і США та розглянути формулу розрахунку рейтингу педагогічної діяльності викладача.

Вклад основного матеріалу. *Критерії оцінювання – це показники за якими здійснюється оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів.* Критерії оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів можуть доповнюватися та розроблятися адміністрацією певного навчального закладу освіти для визначення об'єктивної і ефективної інформації щодо покращання процесу навчання.

Х.У. Марш зазначає, що у вищих навчальних закладах США оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів здійснюється за такими критеріями:

- уміння викладача зацікавити студентів вивчати навчальну дисципліну;

- науковість викладача і майстерність викладати навчальний предмет;

- широка обізнаність викладача з навчальною дисципліною, яку він викладає;

- менталітет і кругозір викладача;

- якість викладання навчальної дисципліни і вміння організувати навчальний процес у вищому закладі освіти;

- уміння викладача пояснити новий навчальний матеріал;

- ораторські здібності викладача;

- уболівання викладача за рівень і якість знань студентів;

- об'єктивність і вимогливість викладача в процесі навчання;

- уміння викладача доступно підготувати навчальний матеріал;

- використання додаткового матеріалу з навчального предмета;

- уміння викладача зняти труднощі у вивченні навчальної дисципліни;

- чесність і справедливість викладача в процесі діагностування якісного рівня знань студентів;

- наявність організаторських здібностей керувати групою;

- взаємозв'язок зі студентами;

- уміння навчити студентів ставити запитання і вести бесіду;

- розвивати критичне мислення в студентів і висловлювати власну думку;

- розуміння і повага студентів, як неповторної особистості;

- наявність педагогічного вміння допомогти студентам [7, 7].

Запропоновані критерії оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів США дещо обмежують роботу педагога і не повністю її характеризують. Критерії оцінювання Х.У. Марш визначають рівень навчальної, навчально-методичної, організаційно-методичної діяльності викладача, а науково-дослідна, громадська і виховна робота розкривається не повністю.

Дослідники системи оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах Російської Федерації пропонують критерії детального діагностування роботи педагога. Вони розмежовують навчальну, навчально-методичну діяльність викладача і об'єднують організаційно-методичну і громадську роботу, зазначаючи певні бали за виконання окремого виду.

Критерії оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів, що представлені в таблиці розраховуються за кожну роботу окремо. Якщо педагог підготував і опублікував одну наукову статтю, то він отримує 30 балів, а за дві – 60.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Таблиця 1.

Рейтингова система оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів [5].

№	Критерії оцінювання педагогічної діяльності викладача	Бали за один показник
I. Наукова діяльність викладача		
1.	Наявність наукового ступеня доктора наук кандидата наук	40
		20
2.	Вчене звання професора доцента	40
		15
3.	Монографії, опубліковані у центральних виданнях за 1 аркуш у місцевих виданнях за 1 аркуш	30
		15
4.	Окремі розділи в колективних монографіях	15
5.	Статті опубліковані у видавництвах рекомендованих ВАК у зарубіжних видавництвах у збірниках наукових праць	15
		10
		5
6.	Тези доповідей у збірниках наукових конференцій	3
7.	Переклад статті з вказаним іменем за 1 аркуш	4
8.	Захист докторської дисертації	50
9.	Захист кандидатського дослідження	30
10.	Підготовка до захисту докторанта (наук. Консультанту)	40
11.	Підготовка до захисту аспіранта (науковому керівнику)	25
12.	Робота у вченій раді голова вченої ради член вченої ради	30
		15
13.	Членство в офіційно зареєстрованих вчених спілках	3
14.	Участь в редколегії у підготовці збірника наукових праць	5
15.	Рецензування монографій, посібників, підручників за (1 ар)	4
16.	Рецензування методичних розробок (за 1 аркуш)	1
17.	Наукове консультування докторанта	10
18.	Наукове керівництво по шукачем	4
19.	Наукове керівництво науково-дослідною роботою студента опублікованою у збірнику наукових праць	5
20.	Опонування докторською дисертацією (за 1 аркуш) кандидатською дисертацією (за 1 аркуш)	3
		3
21.	Відгук на автореферат докторської дисертації кандидатської дисертації	8
		5
22.	Організація у проведенні конференцій міжнародних місцевих	15
		10
23.	Участь викладача в конкурсах у проектах, грантах	6
24.	Отримання грантів і перемога в конкурсах	30

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Продовження таблиці 1.

Рейтингова система оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів [5].

25.	Участь у наукових роботах за договором	4
26.	Здача екзаменів кандидатського мінімуму (за один)	5
27.	Підвищення кваліфікації на курсах ПК, стажуванні	5
Критерії за якими знімають бали за педагогічну діяльність викладача		
28.	Відсутність планів здачі кандидатських екзаменів	- 2
29.	Відсутність планів захисту кандидатської дисертації	- 10
30.	Відсутність монографій за останні 5 років	- 20
31.	Відсутність трьох наукових статей або інших публікацій за останній рік для професора	- 10
32.	Відсутність двох наукових статей або інших публікацій за останній рік для доцента	- 10
33.	Відсутність наукової статті для викладача за останній рік	- 10
34.	Неприйняття участі викладача у фінансуючих проектах	- 10
II. Навчально-методична діяльність викладача		
35.	Об'єм навчальної навантаження (100 годин)	2
36.	Підручник опублікований з грифом МО (за 1 аркуш)	25
37.	Навчальний посібник опублікований з грифом МО (за 1 ар.)	20
38.	Навчальний посібник виданий без грифу (за 1 аркуш)	15
39.	Розробка повного курсу навчальної дисципліни	40
40.	Підготовлено підручник в електронному вигляді	15
41.	Видано методичні рекомендації, конспект лекцій за 1 аркуш	8
42.	Складання нової програми з навчальної дисципліни	6
43.	Розробка нового лекційного курсу (на 36 годин)	12
44.	Розробка і проведення циклу семінарсько-практичних занять з нової навчальної дисципліни	8

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Продовження таблиці 1.

Рейтингова система оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів [5].

45.	Використання сучасних методів навчання при наявності методичної розробки	10
46.	Організація олімпіад, конференцій для студентів на рівні навчального закладу, району, області, міста	10
47.	Підготовка переможця студентської олімпіади, конкурсу, спортивних змагань	20
48.	Керівництво студентським науковим гуртком, студією	15
49.	Результати анкетування "Педагог очима студентів", рейтинг	0 – 10
Критерії за якими знімають бали за педагогічну діяльність викладача		
50.	Невиконання або неякісне виконання завдань отриманих від деканату, зрив навчального заняття	- 20
51.	Неякісне виконання індивідуального плану, доручень завідувача кафедрою	- 10
52.	Незабезпечення навчально-методичними матеріалами навчальної дисципліни	- 10
53.	Неякісне виконання обов'язків з рецензування курсових студентських робіт і перевірки контрольних завдань	- 10
54.	Неякісне виконання обов'язків з керування дипломними роботами (за вказівками ДЕК)	- 10
III. Громадсько-значима діяльність викладача		
55.	Тематичний виступ на Вченій раді університету на Вченій раді факультету на навчально-методичному семінарі	8 5 5
56.	Участь у роботі Вченої ради університету (факультету)	5
57.	Участь у роботі комісії університету (факультету)	7
58.	Участь в міністерській комісії по комплексній перевірці ВНЗ	10
59.	Організація спортивно-масових і виховних заходів на курсі, факультеті	5
60.	Кураторство студентської групи	2
61.	Участь у роботі профорієнтації університету	5
62.	Робота в комітетах, фондах, експертних радах у якості експерта, участь у судійстві спортивних змагань	5
63.	Державні нагороди за високі показники у науці та освіті	20

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Продовження таблиці 1.

Рейтингова система оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів [5].

64.	Нагороди дипломами, медалями, преміями виставок	10
65.	Нагородження грамотою	8
66.	Отримання похвального листа	5
Критерії за якими знімають бали за педагогічну діяльність викладача		
67.	Невиконання або неякісне виконання завдань, доручень деканату, ректорату.	– 20
68.	Винесення догани за порушення трудової дисципліни	– 20

Отже, від кількості представлених показників залежить сума балів розрахунку за одним критерієм. Таким чином, представляючи всі показники і підраховуючи встановлені бали за критеріями оцінювання, можна визначити рейтинг викладача.

Рейтинг педагогічної діяльності викладачів розраховують за наступною формулою: $R(y) = R_y + R_{в} + R_{м} + R_{а}$. Кожен показник – це сума балів за окремий вид педагогічної діяльності викладача.

R_y – сума балів з навчальної діяльності викладача;

$R_{в}$ – сума балів позааудиторної роботи викладача;

$R_{м}$ – сума балів з навчально-методичної роботи викладача;

$R_{а}$ – сума балів за виконання доручень адміністрації навчального закладу.

Показники складаються із кількох компонентів, які становлять загальну суму балів педагогічної діяльності викладача [5, 1].

Запропонована система оцінювання педагогічної діяльності викладачів використовується у вищих навчальних закладах Російської Федерації для об'єктивного визначення професійної компетенції педагогів та встановлення їхнього рейтингу. Критерії оцінювання чітко визначають основні напрямки педагогічної діяльності викладача: навчальну, науково-методичну і громадську. Виставлені бали за виконання окремого виду роботи об'єктивно визначають науковість і професійність викладача, його вміння навчати студентів. Якщо педагог недобросовісно відноситься до виконання своїх професійних обов'язків та різного виду доручень, тоді знімаються бали за неякісну педагогічну діяльність за окремо встановленими критеріями. Отже, запропонована система оцінювання чітко і

детально відображає якість наукової, навчально-методичної та громадської педагогічної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах. Проте, етико-естетичні відношення викладачів залишаються поза увагою дослідників, можна зазначити, що запропонована система оцінювання педагогічної діяльності викладачів Російської Федерації потребує певного доопрацювання.

Якість педагогічної діяльності викладачів – ступінь опанування програмовим матеріалом для викладання навчальної дисципліни і вміння здійснювати науково-методичну, виховну, громадську роботу, дотримуватися етико-естетичних стосунків у спілкуванні з колегами, викладачами, студентами, батьками, випускниками, адміністрацією вищого закладу освіти.

Х.У. Марш до критеріїв оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів відносить: ефективність навчання студентів, що широко використовується в системі діагностування; самооцінку викладачів, яка не являється основним показником оцінювання; відгуки відвідування поточних і підсумкових занять викладача керівництвом кафедри та адміністрацією навчального закладу; відгуки оцінювання випускників, які закінчили певний заклад освіти де працює педагог; наявність індивідуальних підходів викладача в процесі навчання студентів [7, 13].

Індивідуальний підхід викладача, його здібність і компетентність, доброзичливі і щирі стосунки зі студентами в процесі викладання навчальної дисципліни певною мірою впливають на якість знань студентів, що є обов'язковим критерієм оцінювання педагогічної діяльності викладачів. Тому варто до критеріїв оцінювання діяльності професорсько-викладацького складу

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

віднести компоненти педагогічної етики, до яких входять моральна свідомість, моральна діяльність, моральні відносини.

Л.Л. Шевченко до моральної свідомості відносить погляди, переконання, почуття професійного обов'язку, справедливості, честі, совісті, любові до студентів, вимогливості, поваги, міри. Моральну діяльність Л.Л. Шевченко розглядає на рівні самовдосконалення, самовиховання і досвіду. Моральні відносини вчена розглядає стосунки між студентами, колегами, батьками і підкреслює, що найважливішим критерієм педагогічної етики, яка формує гармонію взаємовідносин між студентами і викладачами є краса [6, 15].

Г.П. Васянович зазначає, що об'єктивними критеріями краси взаємовідносин є такі якості особистості педагога, що виявляються ним у спілкуванні зі студентами в процесі викладання навчальної дисципліни:

- терпіння (багатократні відповіді на запитання студентів, відсутність "репресивної реакції" на студентські витівки);
- доброзичливість (тон, стиль мови і поведінки);
- чуйність (уміння опитувати, не караючи, не "ловлячи");
- рівновага (єдиний стиль спілкування й поведінки із студентами, які мають змістовні знання з навчальної дисципліни та поверхові);
- делікатність (охорона студентських почуттів);
- милосердя (емпатія);
- загальнолюдськість (любов до кожного студента) [2, 41].

Таким чином, до критеріїв оцінювання педагогічної діяльності викладачів треба включити і взаємовідносини спілкування зі студентами і колегами, а також відгуки випускників, які закінчили певний вищий заклад освіти.

Г.П. Васянович зазначає, що педагог-екстраверт, як правило, більше подобається студентам ніж інтроверт, відкритістю почуттів, щирістю, умінням спілкування. Такий викладач добре володіє механізмом ідентифікації, тобто вміє поставити самого себе на місце студентів через заглиблення, "поринання", "перенесення" у його внутрішній світ, ототожнитись із ним морально-психологічного, а неприхованість моральної позиції викладача здатна здійснювати значний виховний вплив на формування особистості студентів [2, 52].

Отже, незважаючи на вікові особливості, студентам подобаються енергійні, знаючі та емоційні педагоги з естетичним зовнішнім

виглядом. Таким чином, за допомогою об'єктивних критеріїв оцінювання педагогічної діяльності кожен викладач може самостійно визначити свій власний рейтинг, звернути увагу на прорахунки в процесі навчання студентів і підвищити якість викладання навчальної дисципліни у вищому закладі освіти.

З великою повагою студенти ставляться до викладачів, які вміють доступно і зрозуміло пояснити навчальний матеріал, зацікавити студентів у вивченні навчальної дисципліни, про що вони зазначають:

- "Я так захоплено слухаю, що забуваю записувати думку...";
- "Оригінальне подання матеріалу запам'ятовується надовго";
- "Мене втомлює виклад змісту теми без конкретних прикладів та зв'язків із сьогоденням...";
- "Як добре сприймати чітко структурований виклад теми!" [3, 111].

З метою покращення якості викладання навчальної дисципліни і лекційної майстерності викладачів у вищих навчальних закладах України пропонується анонімно дистанційне анкетування студентів за допомогою Інтернет-сайтів на яких розміщують різного виду анкети "Викладач очима студентів". Оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів – одна з найбільш складних проблем в педагогічній науці і її успішне розв'язання залежить від наявності і правильного використання чітких якісних і кількісних критеріїв для кожного виду навчального заняття та педагогічної діяльності викладача. Для оцінювання навчальної діяльності викладача, зокрема викладання лекційного навчального матеріалу рекомендують використовувати такі основні критерії оцінки якості лекції:

- зміст лекції: науковий рівень, відповідність новітнім досягненням науки і практики, наявність узагальнень, наукова переконливість, відображення дискусійних питань, постановка наукових проблем, відповідність змісту лекції програмі і навчальному плану, виховна роль;
- професійне спрямування: формування професійного світогляду студентів на лекції, розширення їх соціальних знань, виховання любові до обраної професії, тобто зв'язок викладеного матеріалу з професійними інтересами підготовки спеціаліста;
- методичний рівень: застосування прийомів і методів активізації пізнавальної діяльності студентів на лекції, наступність змісту лекції в матеріалі вивчених і наступних навчальних дисциплін, врахування вимог суміжних курсів;

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

- структура лекції: наявність в лекції вступу з чіткими формуваннями теми і постановка мети, логічна побудова (послідовність), взаємозв'язок окремих частин лекції, виділення кожного питання плану при послідовному викладанні змісту лекції, наявність у лекції плану, списку літератури, вступ і підсумок, які дозволяють осмислити лекцію в цілому, виділити її головну ідею і завдання до самостійної роботи;

- стиль лекції: якість, чіткість і доступність викладу думок, темп викладу матеріалу; доступність для конспектування, оптимальне використання наочних посібників, їх форма і сприйняття студентами, застосування технічних засобів навчання, контакт з аудиторією, раціональне поєднання усного викладу з використанням дошки;

- майстерність лектора: ступінь вільного володіння лекційним матеріалом – емоційність, культура мови, зовнішній вигляд, тактовне ставлення до студентів, стриманість у дискусіях і відповідях на питання студентів, уміння зняти напругу і втому в аудиторії [4, 2].

Сукупність перерахованих критеріїв достатньо повно відображають якісну характеристику лекції, вміння педагога викладати навчальний матеріал, що входить до педагогічної діяльності викладача. Для кількісної характеристики по кожному критерію використовують таку шкалу: 9 – 8 балів – якість педагогічної діяльності викладача – вміння викладати лекційний матеріал проявляється по всім складовим критеріям; 7 – 6 балів – якість педагогічної діяльності проявляється досить часто, але не по всім складовим критерію; 5 – 4 балів – якість педагогічної діяльності проявляється на 50% складових критерію; 3 – 2 балів – якість педагогічної діяльності проявляється рідко і лише по окремих складових критерію; 1 – 0 балів – якість педагогічної діяльності відсутня по всім складовим критерію – вміння викладати навчальний лекційний матеріал [4, 2].

Підсумок балів за всіма встановленими критеріями і вирахування середнього балу складає загальну характеристику вміння викладача викладати навчальний лекційний матеріал, що оцінюється за 100 бальною шкалою.

На основі вставлених критеріїв оцінювання вміння викладача викладати лекційний матеріал, що є складовою навчальної педагогічної діяльності викладача розроблено такі запитання анкети “Викладач очима студентів”.

- Чи було вам цікаво слухати лекції з даного курсу?

- Як ви розумієте основні положення, які викладалися в лекції?

- Як тісно, на вашу думку, лекційний курс був пов'язаний з іншими формами навчання (практичними, консультаціями?)

- Чи задоволені ви наочністю викладання матеріалу за допомогою дошки, технічних засобів, наочного приладдя?

- Як ви оцінюєте темп викладання лектором навчального матеріалу, що пропонується студентам?

- Яке значення, на вашу думку, має даний курс для вашої майбутньої спеціальності?

- Чи вільно, на вашу думку, викладався навчальний матеріал лекції?

- Як ви вважаєте, чи з захопленням читав викладач свої лекції?

- Чи завжди, на вашу думку, лектор знаходив контакт з аудиторією?

- Який, на вашу думку, рівень культури мови викладача, його ерудиції?

- Яке, на вашу думку, відношення викладача до студентів?

- Чи об'єктивно, на вашу думку, викладач здійснює оцінювання якісного рівня знань студентів?

- Який вплив на формування ваших поглядів і світогляду вчинили лекції даної дисципліни та сам лектор [4, 2 – 3]?

На основі запропонованих критеріїв розробили різновидність анкети “Викладач очима студентів” за якою пропонується студентам висловити свою думку, щоб оцінити якість викладання лекційного навчального матеріалу:

- уміння ясно і доступно пояснити новий навчальний матеріал;

- майстерно пояснює складні місця нового матеріалу;

- професійно виділяє головні моменти;

- уміє зацікавити студентів до вивчення навчальної дисципліни;

- володіє аудиторією студентів;

- спонукає до дискусії і висловленні власної думки;

- дотримується логічної послідовності у вивченні навчальної дисципліни;

- демонструє культуру і чіткість мови, професійний темп викладання;

- уміє зняти напруженість і втомленість аудиторії;

- орієнтує студентів до майбутньої професійної спрямованості;

- демонструє творчий підхід і інтерес до своєї справи;

- доброзичливий і тактовний у ставленні до студентів;

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

- проявляє терпіння;
- вимогливий до викладання і опанування навчальною дисципліною;
- проявляє зацікавленість в успіхах студентів;
- з повагою відноситься до студентів, колег, викладачів;
- об'єктивний в оцінюванні якісного рівня знань студентів;
- висока ерудиція та моральна культура;
- сума балів за критеріями;
- указати яку частину викладання навчальної дисципліни викладача Ви відвідали: лекційну, практичну, семінарську тощо [4, 3].

У запропонованій анкеті перераховано певні критерії оцінювання професійної та особистої якості педагога у викладанні навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах. Оцінювання відбувається за 9-ти бальною шкалою, де "9 – 8" балів – якість професійної та особистої діяльності педагога у викладанні початкової дисципліни проявляється завжди; "7 – 8" – часто; "5 – 4" – 50%; "3 – 2" – рідко, "1" – якість практично відсутня і "0" – не можна оцінити.

Розглянувши анкету та критерії оцінювання вміння викладача викладати лекційний матеріал з навчальної дисципліни, дозволяє зазначити, що педагогічна діяльність не характеризується об'єктивно і повністю тому, що аналізується лише одна навчальна діяльність педагога. За межами діагностування педагогічної діяльності викладачів залишається навчально-методична, науково-дослідна, громадська діяльність, а також трудова дисципліна та етико-естетичні відношення.

Висновок. На основі вище викладеного наукового матеріалу зробимо висновок. Отже, оцінювання педагогічної діяльності викладачів треба здійснювати комплексно з урахуванням усіх складових: навчальну, навчально-методичну, науково-дослідну, громадську діяльність, а також трудову дисципліну та етико-естетичні стосунки між колегами, викладачами, студентами, батьками, випускниками відповідного вищого закладу освіти. Тому доречно оцінювати педагогічну діяльність викладачів не для того, щоб виявити кращого викладача в професорсько-викладацькому складі, а для визначення рейтингу результативного викладача. Рейтинг викладача треба використовувати для розв'язання пріоритетних завдань певного вищого навчального закладу, щоб підняти статус навчального закладу, якість викладання навчальних дисциплін, яка потребує детального обговорення при укладанні контракту між

викладачем та вищим навчальним закладом освіти.

1. Андрущак Г. *Какой профессор студенту люб?* / <http://www.hse.ru/> Экспертный канал ГУ – ВШЭ – ОРЕС, 2008. – С. 1 – 7.

2. *Васянович Г.П. педагогічна етика: навчально-методичний посібник.* – Львів, "Норма", 2005. – 344 с.

3. Гапон Н., Дубняк М. *Викладач очима студентів* // *ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ*, 2009. – Вип. 25. – Ч. 1. – С. 106 – 113.

4. *Критерії оцінки якості викладання* <http://ua.textreferat.com/referat-12949-1>.

5. *Рейтинговая система оценивания педагогов / Работа с кадрами / Менеджер образования* <http://manager-edu.mcfr-ep.ru/print> – С. 1 – 20.

6. Шевченко Л.Л. *Практическая педагогическая этика. Экспериментально-дидактический комплекс.* – М.: Соброрь, 1997. – 506 с.

7. Marsh H.W. *Students' Evaluations of University Teaching: Research Findings, Methodological. Issues, and Directions for Future Research. Document Resume of H.W.Marsh's monograph*, 1987. – 30 p.

8. Marsh H.W., Roche L. *The Use of Students' Evaluation and an Individually Structured Intervention to Enhance University Teaching Effectiveness* // *American Educational Research Journal*, 1993. – Vol. 30. – № 1. – P. 217 – 251.

9. National Center for Educational Statistics. (2001 a). "Projections of Education Statistics to 2011. Table 10: Total Enrollment In All Degree-Granting Institutions, By Sex, Attendance Statutes, And Control Of Institution, With Alternative Projections: Fall 1986 to Fall 2011" <http://nces.ed.gov/pubs2001/proj01/table10.asp>

Стаття надійшла до редакції 18.01.2010

*О слово! Будь мечем моїм!
Ні, сонцем стань! Вгорі спинися,
Осяй мій край і розлетися
Дощами судними над ним.*

*Олександр Олесь
український поет-перекладач*

